

poguma. Metodični dvom mu je le sredstvo, da se pogloblja vsestransko v bistvo problemov. Navzlic žgoči ironiji, s katero je obsipal znanost in znanstvenike, je o Bourgetjevem učencu napisal: Ne zabavljajmo na znanost, ne bojmo se misli, kajti ves človek je v — misli! Kot goreč pristaš XVIII. stoletja je prepričan, da se z njim začenja nova doba v zgodovini človeštva. Navzlic vsem nasiljem vodi svet končno samo misel in razumu je najmilejša, a tudi najbolj nepremagljiva sila, sila, ki bo naposled vendarle zavladala nad človeštvom in po pameti uredila družbene odnose. Vsa ironija Anatola France-a je le izraz neučakanosti, je krik bolesti zaradi oddaljenosti cilja, a globoka je bila njegova vera, da se bodo končno vendarle ostvarili liki, ki ustrezajo vzvišenim idealom pravice in prava. Kakšno občudovanje vzbuja v njem sicer počasni, a vztrajni napor človeštva, da se osvobodi barbarstva in z muko in trudom izgradi veličastno stavbo npravnosti in pravice. Nasilje, ki je bilo nekoč pravilo, postaja polagoma izjema, zločin postaja anomalija, nekaj, kar se ne sklada z novim življenjem, ki si ga je človek potrpežljivo in s pogumom ustvaril. V tem napornem korakanju človeške karavane proti dobremu in lepemu, postaja slabo napredku potreben element. Mislimo, da bi te osnovne misli ne mogli izraziti bolje kakor z besedami, ki jih je Anatole France zapisal v Epikurjevem vrtu: „Kadar pravimo, da je življenje dobro ali slabo, govorimo nekaj nesmiselnega, kajti življenje je dobro in slabo, je divno, grozno, očarljivo, strašno, sladko in grenko in vse hkrati. Z njim je kot s Harlekinom dobrega Florjana. Eden ga vidi rdečega, drugi modrega, oba pa ga vidita, kakršen je, ker je rdeč in moder in vseh barv. Mogli bi se sporazumeti in spraviti filozofe, ki se prepirajo. Pa smo že tako ustvarjeni, da hočemo drugega prisiliti, da bi čutil in mislil kot mi, in svojemu sosedu ne dovolimo, da bi bil vesel, kadar smo mi žalostni. Zlo je potrebno. Če bi ga ne bilo, bi tudi dobrega ne bilo. Zlo je edini razlog za obstoj dobrega. Kaj bi bil pogum brez nevarnosti in usmiljenje brez trpljenja? Ali si moremo misliti čednost brez greha, ljubezen brez sovraštva, lepoto brez grdega? Samo zaradi vsega tega je življenje vredno, da se živi.“

Narobe svet

Igo Gruden

„Vseh zemelj narodi, združite se!“
so temelj bratstvu ustvarile besede;
nanj druge udarile so iz zasede:
„Vseh zemelj narodi, požrite se!“